

življenja po začetku okupacije preživel kot zasebnik v Ljubljani, vendar ni prenehal s političnim delovanjem. Imel je stik tako z emigrantsko jugoslovansko vlado in Britanci, kot tudi z nekdanjim banom Natlačenom.

Perovškova biografska prispevka lahko razumemo kot osnovo za obširni biografski monografiji. Upati je, da bo Perovšek nadaljeval delo v tej smeri. Znanja ima dovolj. In pridnosti tudi. Upajmo, da bo našel tudi dovolj časa in motivacije.

Perovškova knjiga *O demokraciji in jugoslovanstvu, Slovenski liberalizem v Kraljevini SHS/Jugoslaviji* je zanimiva, poučna in koristna za razumevanje pomembnega dela slovenske preteklosti. Vzemite jo v roke!

Marko Zajc

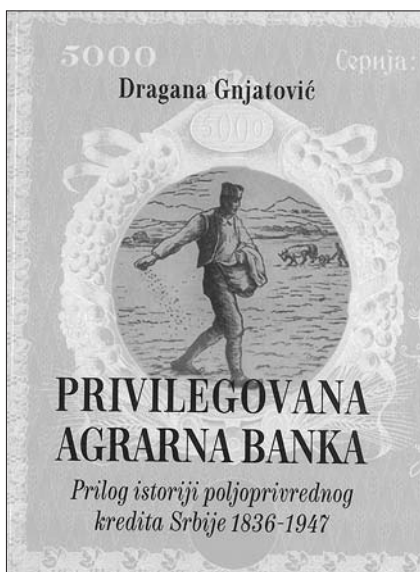

Dragana Gnjatović, Privilegovana agrarna banka : prilog istoriji poljoprivrednog kredita Srbije 1836–1947. Udruženje banaka Srbije, Beograd 2013, 222 strani, ilustr.

Knjiga beograjske profesorice Dragane Gnjatović je eno redkih historiografskih del, ki je posvečeno zgolj Privilegirani agrarni banki (PAB). Knjiga je posvečena je torej instituciji, ki je imela v Jugoslaviji med obema vojnama zelo pomembno vlogo v procesu finančne konsolidacije kmetijstva oziroma kmečkih gospodarstev. Gnjatovićeva je tematizacijo PAB razširila. Postavila jo je na konec dolgega procesa ukrepov za redefiniranje formalnih institucij za kmečki kredit v Srbiji od sredine 19. stoletja pa do likvidacije PAB po koncu druge svetovne vojne. To vsekakor priča o ambicioznosti in trudu obravnave kompleksnega historičnega pojava v njegovi celoti. Glede na čas in prostor to pomeni raziskovanje kontekstov in mehanizmov omejevanja vloge neformalnega sektorja pri kreditiranju kmetijstva oziroma kmetov. Neformalni kreditni sektor je zaradi nesorazmerno velikih obrestnih mer predstavljal temeljno oviro za prestrukturiranje in modernizacijo kmetijstva v Srbiji. Vstop v neformalne oblike kreditiranja je pomenil veliko verjetnost ekonomskega propada dolžnika zaradi velikega razkoraka med povprečno donosnostjo v kmetijstvu in višino obrestnih mer. S tega stališča je delo Dragane Gnjatović zelo ilustrativno.

V skladu s predstavljenim konceptualnim izhodiščem je knjiga razdeljena na dva dela. Oba dela povezuje osnovna teza, da je vzpostavitev formalnih institucij za kreditiranje kmetijstva predpogoj modernizacije tega sektorja, kajti modernizacija kmetijstva pogojuje modernizacijo drugih gospodarskih sektorjev. Prvi del je avtorica nasloвила »Organizacija poljoprivrednog kredita pre osnovanja Privilegovane agrarne banke«, drugega pa »Jedna moguća rekonstrukcija istorije Privilegovane agrarne banke«. S tako razporeditvijo snovi je vzpostavila historično kontinuiteto. V prvem delu analizira začetke aktivne državne politike za sistemsko ureditev kreditiranja kmetijstva v tridesetih letih 19. stoletja in problem oderuštva, po srbsko t. i. „zelenaštva“. Pozornost nameni tudi zadružništvu kot osnovnemu mehanizmu za formalizacijo

kreditiranja kmetijstva na osnovi kmečke kolektivne samopomoči. Z zanosom posameznikov je bila tudi na srbska tla prenesena uspešna Raiffesenova formula zadružništva. Kot drugod po Srednji Evropi tudi v Srbiji uspehi niso izostali.

V interpretaciji obdobja med obema vojnama izstopa regionalna analiza stanja in oblik kreditiranja kmetijstva v Jugoslaviji. Avtorica tako izpostavlja za ta čas značilno dihotomijo ureditve. Na eni strani jugoslovanska področja bivše Habsburške monarhije, z bolj ali manj urejenim sistemom financiranja modernizacije kmetijstva, na drugi strani pa obširni predeli, kjer je še vedno dominiral neformalni kreditni sektor.

V drugem delu avtorica najprej predstavi neuspešne projekte državne institucionalizacije kreditiranja kmetijstva in okoliščine, ki so porodile PAB. Avtorica kritično obravnava etape realizacije ustanovitve PAB od prvih idej dalje in vlogo jugoslovanskega Združenja bank pri tem. Prvotno poslanstvo PAB je bilo refinanciranje kmečkih dolgov in dolgoročno kreditiranje zadružništva. Vendar je bil to manjši del poslovanja PAB, saj je banko omejeval le na področja neformaliziranega sistema kreditiranja kmetijstva. Državno dimenzijo je banka dobila z vlogo likvidacijske banke po uredbi o likvidaciji kmečkih dolgov iz 1936. leta. Tedaj je postala ključna ustanova za finančno sanacijo prezadolženih kmetov in za sanacijo ter rekonstrukcijo večinskega dela bančnega sistema, zlasti kreditnega zadružništva. Knjigo zaključuje posebno poglavje o nacionalizaciji oziroma likvidaciji PAB po drugi svetovni vojni v kontekstu komunistične politične in gospodarske ureditve.

Delo profesorice Gnjatovićeve postavlja v center historične analize vprašanje oblike kreditnih odnosov kot ključnega momenta za modernizacijo kmetijstva. Njena analiza priča, da imamo v srbskem primeru opravka z dvema etapama, z dvema formama institucionalizacije kreditiranja kmetijstva. Pred prvo svetovno vojno na temelju zasebno-kolektivne pobude v obliki kreditnega zadružništva, kar je finančno podpirala tudi država. V drugem obdobju, med obema vojnama, pa zaradi počasnosti procesov nastopi država kot odločilni dejavnik institucionalizacije kreditnega sistema za kmetijstvo. Rezultat te pobude je bila PAB kot paradržavna bančna ustanova. Gre za razliko dveh pristopov v dveh različnih družbenih in ekonomskih kontekstih.

Avtorica je na osnovi obsežnega empiričnega gradiva in relevantne literature uspešno nazorno in poglobljeno sintetično predstaviti institucionaliziranost in dileme kreditiranja kmetijstva v Srbiji do druge svetovne vojne. V metodološkem smislu delo odlikuje koherenten pristop z jasno historiografsko in ekonomsko argumentacijo. S to dvojnostjo izpostavljam interdisciplinarni značaj študije o PAB. Gnjatovićeve namreč učinkovito kombinira zgodovinarjeve metodološke prijeme s konceptualnim

aparatom ekonomske vede. Knjiga Dragane Gnjatović o Privilegirani agrarni banki je brez dvoma izstopajoč prispevek k bolj celoviti sliki finančne zgodovine in zgodovine kreditnih institucij za potrebe kmetijstva v Srbiji.

Žarko Lazarević

Bogo Zupančič, Ljubljanska inženirska zbornica 1919–44. Inženirska zbornica Slovenije, Ljubljana 2013, 128 str.

Dr. Bogo Zupančič, kustos za novejšo slovensko arhitekturo v Muzeju za arhitekturo in oblikovanje je znan po svojih knjigah Ljubljanski Nebotičnik – denar in arhitektura, Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo ter Usode ljubljanskih stavb in ljudi 1–24, 25–48, 49–72 in 73–93. Od izida njegove zadnje monografije je minilo že pet let, ko nas je 2013 prijetno presenetil z izvirno znanstveno publikacijo, ki obravnava pomemben del slovenske preteklosti – zgodovino Ljubljanske inženirske komore oziroma Ljubljanske inženirske zbornice (LIZ), predhodnice Inženirske zbornice Slovenije. Kljub pomanjkanju virov – iz arhiva LIZ je ohranjen zgolj register članov iz obdobja 1939–1944 – je Zupančič s pomočjo člankov iz dnevnega časopisja, strokovnih časopisov ter revij, strokovne literature, uradnih listov in pričevanj svojcev vidnejših akterjev zbornice osvetlil področje delovanja inženirjev in arhitektov oziroma LIZ v letih 1919–1944, pri čemer pa je zaradi boljšega razumevanja posegel pred leto 1919, v čas nastanka inženirskih zbornic na območju Avstro-Ogrske.

Kronološko zasnovano delo tako v prvem poglavju obravnava ideje ter zahteve po oblikovanju inženirskih zbornic na območju Avstro-Ogrske konec 19. stoletja in njihovo vse večjo in boljšo artikuliranost v začetku 20. stoletja, ki se je leta 1913 odrazila v avstro-ogrskem Zakonu o ustanovitvi inženirskih zbornic. Zakon je prispeval k ustanovitvi zbornic v Trstu in Gradcu, za Ljubljano so pristojni organi presodili, da inženirske zbornice ne potrebuje. Primorska, Kranjska in Dalmacija so prišle pod tržaško zbornico, Koroška pa je bila povezana s Štajersko, katere sedež je bil v Gradcu.

Kmalu po prvi svetovni vojni, 12. avgusta 1919, je bila z uredbo Deželne vlade za Slovenijo ustanovljena Ljubljanska inženirska zbornica, ki je do jeseni 1924 poslovala po avstrijskem Zakonu o inženirskih zbornicah iz leta 1913. Po izidu Začasne uredbe o ustanovitvi inženirskih zbornic v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oktobra 1924 je februarja 1925 potekala skupščina zbornice (štela je 39 članov), na kateri je bila likvidirana dotedanja inženirska zbornica in je zaživela inženirska komora v Ljubljani. O delovanju LIZ v prvih letih njenega delovanja je v dnevnem časopisju le malo zapisov, zgovorni so v glavnem le napovedniki o (letnih) skupščinah in poročila njenega predsednika, inž. Milana Šukljeta, ki je zaznamoval obdobje od ustanovitve do leta 1933. Časopisne objave podajo vsaj grob vpogled v članstvo, njihovo delovanje v domačem okolju (med drugim obravnavanje določb obrtnega